

BILAGA 6

ANALYS AV KRITPIPOR

ARNE ÅKERHAGEN

Kritpipsrapport för kvarteret Ormen, Slussen, Stockholm

4000:768

Pipa i rödbrännande lera och dekor ”Ankare” på framsidan. Baksidans dekor liknande de som användes i Skillingmark 1864–1920.

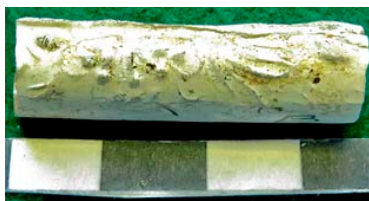
4000:100A

Holländsk pipa med klackmärke krönt ”ID”. Tillverkad av Willem Koeman i Gouda 1725–1750.
34,4x19,7x11,4. N13,9. R3,1. D9,5.

4000:100B

Fragment av holländsk reliefpipa
1645–1660.
D9,1. R2,6.

4000:100C

5st. holländska pipskaft från 1600-talet.

4000:1773

Holländsk skaftbit från sent 1700-tal.
D6,6. R2.

4000:1008A

Troligen svensk pipa från medio
1700-talet. Odekorerad.

43,2x23,1x18,4. N16,5. R2,2.

4000:1008B

Odaterbart huvud.

4000:1008C

Fragment av trolig svensk pipa med klackdekor "4/S". Medio 1700-talet. N13,1. R2.

4000:1773 X.A

Troligen svensk från medio 1700-talet. Odekorerad. 43,7x21,6x17,4. N15,4. R2,1.

4000:1773X B

Troligen engelsk pipa med klackdekor "T/C". 1660–1680. 35,9x20,4x13,9. N16. R2,2.

4000:613A

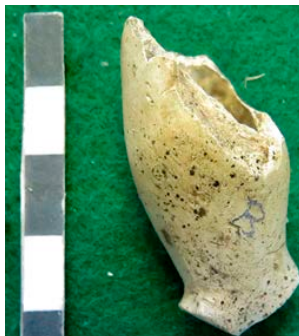
Holländsk pipa med klackdekor "Kvinna med ankare". Trolig tillverkare Maerten Jansz. Verksam i Gouda 1707–1725. N10,3. R1,7. D7,3.

4000:613B

Fragment av odekorerad holländsk pipa från andra kvartalet 1600-talet.

N12,6. R2,8.

4000:613C

Fragment av engelsk pipa med klackmärke "I/B". 1640–1680.

N15,7. R2,6.

4000:613D

Skafthbit troligen från holländsk Jonapipa. 1630–1660.

R3,3.

4000:100A

Fragment av holländsk pipa med klackmärke krönt "ID" och skråmärke vänster sida.

N9,5. R1,9.

4000:100B

Skaftbit från holländsk reliefpipa
1640–1640.
D9,2. R2,9.

4000:100C

5 st. diverse holländska skaftbitar.
1600–1700.

4000:100Extra

2 odaterbara skaftbitar sam pipfragment.

4019:610

Svensk pipa med musseldekor och franskilja. Tillverkad av Carl Wettervik verksam i Stockholm 1755–1758. Skaften har tillverkarstämpel och pipan med skaft hör ihop.

44,8x25,5x17,5. N11,9. R1,9.

4150:2656A

Holländsk pipa med enkel Tudordekor
5,0/5,0,1630–1650.

33,6x17,8x10,4. N12,2. R2,3.

4150:2656B

Holländsk skaftbit med kryssdekor och punkter. 1660–1680.
D10,6. R3,1.

4150:2656C

Röd skaftbit, mundelen (För mig okänd).
Kan vara svensk från Skillingmark tillverkaren Emanuel Stolpe runt sekelskiftet 1900.
D4,1. R1,9.

4151:1775

Fragment av holländsk pipa med klackmärke krönt ”P” och skråmärke. Trolig tillverkare Anton Antoniesz. Soufree, verksam i Gouda 1740–1760
N12,5. R2,1.

4147:3444

Svensk pipa med dalsländskt husmärke på framsidan och klackmärke ”2” på vänster sida. Tillverkad vid Daniel Friderich Theels pipbruk i Falun 1754–1780.
41,7x20,2x14,5. N13,1. R1,7.

4178:3122A

Skaftbit från svensk pipa med tillverkarstämpel "Ljunggren-Stockholm".
Tillverkare T. Ljunggren, verksam i Stockholm 1785–1786.
D9,4. R2,4.

4178:3122B

Holländsk skaftbit med banddekor "SCHLESIEN". Användes 1650–1800.
D7,1. R2.

4180:2709

Tre skaftbitar med dekor "Fransk Lilja", varav en omgjord till flöjt. 1640–1660.
D9,3 R2,9. - D11,1. R2,8. - D9,1. R3,2.
(Sista måttet för flöjten).

4188:2815

Fragment av holländsk pipa med klackmärke tudorros. 1630–1650.
R över 3.

4207:2998A

Skafbit med dekoren "Fransk lilja" i rad. 1625–1645.

D10. R2,8.

4207:2998B

Skafbit av holländsk Barockpipa.

1630–1650.

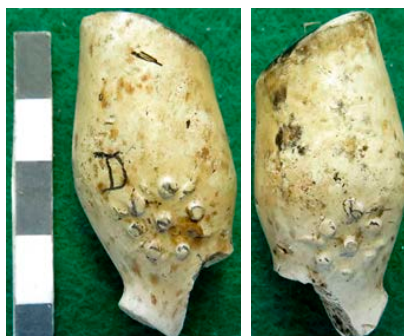
D8,9. R2,7.

4211:3739A

Holländsk pipa med enkel Tudorrosdekor 6,1/6,1,1625–1640.

34,2x20,2x11,7. N14. R3.

4211:3739B

Klackfragment av holländsk pipa med klackmärke BC. Amsterdam 1615-1635.

R2,9.

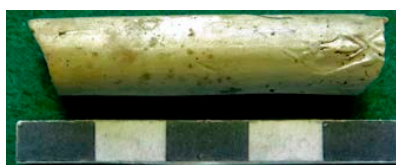

4211:3739C

Skafbit med dekor "Fransk lilja".

1630–1640.

D9,7. R2,9.

4211:3739D

Odaterbart fragment. Troligen holländskt.

4211:3123A

Holländsk pipa med otydbart klack-
märke. Inget skråmärke. 1715–1735.
40,8x18,9x15,2. N10,2. D2.

4211:3123B

Fragment av holländsk pipa med klack-
märke "HW". 1620–1640.
N12,7. R2,9.

4211:3123C

Två skaftbitar från 1600-talet.
D10,2. R2,4. -D9,6. R2,6.

4218:3175:1-6 (Turkpipor från Grinds Tegelbruk, Skanstull, Stockholm)

Under ett golv i ett hus som revs 1911 hittades denna stora samling av tobakspipor, kallade "Turk-pipor". En skaftlös pipa som försågs med ett träskaft av hassel eller björk. Pipans typ liknar de som bland

annat tillverkades i Italien vid pipbruket Bassano del Grappa, som dock är något mindre och gjorda i bättre lera. Tillverkades andra halvan av 1800-talet.

Pipfynd från Bassano del Grappa, Italien. 1850-1890.

I boken "Årsta till Farsta" av Olle Rydberg finns att läsa följande.

Tillverkningen började mot slutet av 1700-talet att gå tillbaka. Fru Schrickel hade sagda år ändå den nästan största pipfabriken i Stockholm och höll igång företaget till sin död 1817, det då enda i sitt slag på Södermalm. Piptillverkningen fortsatte efter den schrickelska epoken under grosshandlare Rullmans ägareskap. Även här tog änkan över efter sin man och fortsatte driften till 1828 då fastigheten övertogs av en kamrer. På grundval av anteckningar i "Årstafruns memoarer" tror man att piporna från Grinds i varje fall under senare åren enbart handlade om piphuvuden till s.k. turkpipor av sjöskumstyp baserade på lera. Till dessa fogades skaft av hassel eller björk.

Även i Årstafruns dagböcker finner man uttalanden om tillverkningen av dessa pipor.

Några andra större fynd av dessa pipor har tidigare inte gjorts och inte heller någon direkt forskning annat än vad som kan läsas i flera böcker om Stockholm, där det liksom ovan nämns att de tillverkade piphuvuden s.k. Turkpipor.

Pipmakare Anders Örnbeck hade sitt bruk här 1751-1760 och Carl Schrickel 1760-1790 medan hustrun Anna fortsatte till 1817. Deras tillverkning var av normal kritpipstyp.

Jag bedömer därför att tillverkningen skedde under första hälften av 1800-talet.

Hela samlingen från kvarteret Ormen, Stockholm.

Fragment. 25 st.

4218:3175:1

Odekorerad slät 34 st, varav 3 med vit beläggning för att likna sjöskumspipa.

Höjd: 53 mm

Längd: 70 mm

Diameter yttre: 34 mm

Diameter inre: 20 mm

Rökkanal: 14 mm

4218:3175:2

Manshuvud. 1 st.

Höjd: 47 mm

Längd: 65 mm

Diameter yttre: 28 mm

Diameter inre: 18 mm

Rökkanal: 14 mm

4218:3175:3

Ribbat huvud. 1 st.
Höjd: 51 mm
Längd: 65 mm
Diameter yttre: 31 mm
Diameter inre: 18 mm
Rökkanal: 14 mm

4218:3175:4

Hög med ribbad botten. 25 st.
Höjd: 64 mm
Längd: 56 mm
Diameter yttre: 32 mm
Diameter inre: 19 mm
Rökkanal: 14 mm

4245:3687A

Holländsk pipa med klackmärke "Tudor-ros" 1625–1640.
30,3x17,6x10,1. N13,1. D10,3. R3.

4245:3687B

Engelsk pipa med hjärtklack. 1610–1640.
31x17,6x10,4. N13,6. D9,2. R3,2.

4245:3687C

Fragment av holländsk pipa med klack-
märke "IM". Tillverkare Jacob Michilsz.
De Wild, verksam i Gouda 1663–1693.
N13,5. D10,1.

4245:3687D

Skaftbit av holländsk pipa med dekor
"Fransk lilja" i 4-block i rad. 1630–1650.
D11. R3.

4245:3687E

Två skaftbitar av holländsk barockpipa.
1635–1645.
R2,9 - R2,8.

4245:3687F

Skaftbit av holländsk pipa med dekor
"Fransk lilja" i rad. 1630–1650.
D9,6. R3.

4245:3687G

Holländskt pipskaft med dekor fransk
lilja i 4-block i rad.
D9,9. R3.

4245:3687H

Holländskt pipskaft med fransk lilja i rad.
1630–1650.
D9,4. R3.

4245:3687I

Holländskt pipskaft med dekor fransk lilja inom prickromb. 1620–1630.
D9,6. R3.

4245:3687J

Holländskt pipskaft med del av klack-
märke ”? /B”
11. R2,7. Troligen 1660–1680.

4256:3742

Skaftbit av holländsk barockpipa.
1630–1650.
D9,5. R2,9

4278:4056

Skaftbit av holländsk pipa med dekor av
”Fransk lilja” med fyra i rader. 1640–1660.
D9,6. R3,1.

BILAGA 7

MAKROFOSSILANALYS

STEFAN GUSTAFSSON
ARKEOLOGIKONSULT

Makrofossilanalys

Metod

Prover med subfossil växtmaterial vattensållades i ett såll med en maskstorlek av 0,2 millimeter. Prover med enbart förkolnat växtmaterial floterades i vatten och även det sållet hade en maskstorlek av 0,2 millimeter. Det subfossila materialet förvarades fuktigt i kylskåp och det förkolnade lufttorkades och förvarades torrt.

Andra makrofossil som fiskben sorterades ut för bland annat osteologisk analys.

Identifieringen gjordes under mikroskop med en förstoring av 4–600 gånger. Artbestämningen utfördes med hjälp av referenssamling och referenslitteratur (Berggren 1969, 1981, Jacomet 2006; Digital Seed Atlas of the Netherlands, Schweingruber 1978, 1990, www.woodanatomy.ch).

Materialets informationspotential

De lager som innehöll subfossilt växtmaterial (oförkolnat) bestod till största delens av organiska komponenter. Huvuddelen av det organiska materialet var kraftigt nedbrutet och kunde inte identifieras eller artbestämmas. Identifierbara växtdelar bestod i första hand av nötter, kärnor och frön med relativt hårda skal. Dessa har stått emot nedbrytningen bättre i

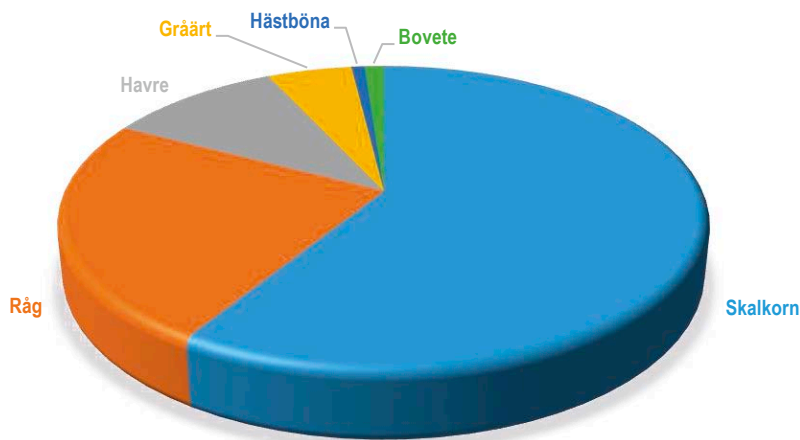
jämförelse med tunnskaliga frukter och frön. I vissa lager där bevaringsförhållandena varit bättre har även en del tunnskaliga frön kunnat artbestämmas.

Innehållet i lagren kommer sannolikt från olika platser och från olika aktiviteter. Sammanblandningen av dessa material har skett innan eller i samband med att lagren kom på plats. Det innebär att innehållet i dessa inte nödvändigtvis avspeglar miljöer eller aktiviteter inom kvarteret Ormen utan bör ses som ett bakgrundsbrus från närområdet. Det blir snare en inblick i miljöer som fanns i närområdet samt generell information om kosthåll och konsumtion av vegetabilier.

Det förkolnade materialet som förekom i vissa prov utgjordes av köksavfall från matberedning eller rester från bränder. I några fall kan man konstatera att dessa lager avsatts på plats och ger därmed information om några av de aktiviteter som skett i de rum där materialet påträffats.

Resultat

Artsammansättningen av säd tyder på att man nyttjade den till både jästa bröd och platta bröd där ett eller flera sädeslag kunde ingå i samma deg. Sannolikt nyttjades säden även till välling, gröt, gryn, klimp och palt samt närbesläktade maträtter.

Figur 1. Fördelning av förkolnat växtmaterial från rum 23.

Fyndet av bovete får anses lite ovanligare men det odlades bland annat under 1700-talet på magra jordar och anses i viss äldre litteratur som fattigmansgröda. Det kunde användas som flera andra sädeslag i form av kross, mjöl eller blandformer till bak och maträtter.

Ärter och bönor har funnits med i kosthålllet sedan stenålder, även om hästbönan infördes senare än så. Dessa kunde ingå i bak, men också i soppor, grytor och andra rätter.

Fas	Kontextrnr	Fastighet	Rum	Kontexttyp	Beskrivning
1 (ca 1600–1723)	4211:3126	Ormen 18	23	Utfyllnadslager	Provet saknade tolkningsbart växtmakrofossilmaterial förutom en mindre mängd träkol från tall.
1 (ca 1600–1723)	4245:10125	Ormen 18	32–34	Utfyllnadslager	Provet innehöll ett varierat växtmaterial som kommer från skilda växtmiljöer och aktiviteter. Materialet kan närmast beskrivas som ett avfallslager av vitt skilda beståndsdelar som inte kan härledas till en specifik plats. Innehållet får tolkas som en blandning av avfall och växtplatser från Södermalm och de aktiviteter som föregicks där. Det går heller inte uteslutas att avfall från andra delar av Stockholm forslats till Södermalm och dumpats i samband med utfyllnaden inför byggnationen av kvarteret Ormen. Innehållet blir lite av ett bakgrundsbrus från Stockholm i stort snarare än från kvarteret Ormen. Det fanns ett inslag av växter som kan ha växt på platsen i form av ogräs. Till dessa hör våtarv, snärjmåra, lomme, penningört, groblad, trampört, svinmålla, tistlar och nässlor. I de fuktigaste delarna kan de vuxit olika arter av tåg, brunskära, starr, vass och säv. I vattnet växte sannolikt nate, mattslinke och hårsärv. Även brunört och björnlöka kan ha växt i samma område. Provet innehåller även hushållsavfall eller latrin i form av hasselnötter, äppelkärnor, körsbär, krikon, fläder, nypon, slånbär, hallon, smultron, lingon, blåbär, fikon och björnbär. Detta ger en liten inblick i vilka frukter, bär och nötter som konsumerades i Stockholm. De flesta var inhemskt växande arter men fikon importerades.
1 (ca 1600–1723)	4256:3745	Ormen 18	23	Utfyllnadslager	Provet innehöll främst nedbrutet organiskt material som inte kunde bestämmas närmare. Träfibrer och trärester från tall förekommer tillsammans med tallbark och björknäver i form av relativt små bitar. Mindre bitar träkol från tall, gran, vide, björk och al.
1 (ca 1600–1723)	4256:3746	Ormen 18	23	Utfyllnadslager	Lagret får ses som identiskt med lager 4245:10125
1 (ca 1600–1723)	4257:3770	Ormen 18	23	Eldpåverkat konstruktionslager	Provet innehöll gott om träkol från tall, björk och gran. Det finns även ett visst innehåll av organiskt nedbrutet material som får ses som sekundärt i förhållande till det brända materialet. Provet innehöll även gott om förkolnad säd från skalkorn, råg och havre. Fördelningen mellan arterna framgår av figur 1. Ett fragment från bröd påträffades också i provet. Det går inte avgöra vilka sädeslag brödet var bakat på men det har bubblig struktur tyder på ett jäst bröd och de yttersidor som fanns bevarade antyder formen av en bulle, det vill säga platt botten med uppjäst välvd form. Diametern på brödet var mycket svårt att uppskatta men torde ligga mellan 7 och 12 cm.
2 (1724–1780)	4008:604	Glasbruket Större 21	3	Kolbemängt avfallslager	Provet innehöll gott om träkol från framförallt tall men även kol från björk och al påträffades.
3 (1781–1850)	4019:605	Glasbruket Större 21	7	Kolbemängt avfallslager	Provet innehöll träkol från tall, björk, gran och vide. Tall dominerar kraftigt över andra trädslag.
3 (1781–1850)	4101:1597	Ormen 19	24	Eldpåverkat brukningslager	Provet innehöll främst fragmenterat träkol från gran samt gott om fragmenterade granbarr. Förmodligen har ytan varit täkt av granris som förkolnats vid en brand. Sannolikt utgör granriset rester efter golvtäckning. Träkolet kom från tall och gran.
3 (1781–1850)	4101:1598	Ormen 19	24	Eldpåverkat brukningslager	Innehållet i detta prov liknar innehållet i prov 1597 med fragmenterat träkol och granbarr. Förutom kol från gran fanns även mindre inslag av björk, tall och vide.
3 (1781–1850)	4164:2567	Ormen 18	32	Brukninglager	Provet innehöll endast trärester och obestämt nedbrutet organiskt material.
3 (1781–1850)	4186:2652	Ormen 18	32	Utfyllnadslager	Lagret består av samma material som lager 4245:10125.

Figur 2. Tabell med resultaten från de analyserade proverna.

Litteratur

- BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 2: Cyperaceae*. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.
- BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 3: Salicaceae–Cruciferae*. Swedish Museum of natural History, Stockholm.
- JACOMET, S. 2006. *Identification of cereal remains from archaeological sites*. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. Zug, Switzerland.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.
- DIGITAL SEED ATLAS OF THE NETHERLANDS: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

BILAGA 8

ARKIVGENOMGÅNG

AV MARIANNE RÅBERG

Förkortningar:

BKP = Byggningskollegii protokoll

M = mantalslängd

BNA = Byggnadsnämndens arkiv

UP = uppbudsprotokoll

Huvudboken = Stockholms stads huvudbok

Dlr kpmt = daler kopparmynt

SSEÅ = Samfundet S:t Eriks årsbok

Arkivgenomgång

Ormen 18 (senare Ormen 6)

Tomten obyggd före 1650-talet.

1646 tillhörig rådmann Carl Hansson (tomtsedel 7 augusti 1646: stadsingenjören Anders Torstensson skall tillmäta honom tomten, BKP 18/10 -48 friköpt 24 x 28 alnar + ngt annat litet stycke som är irregulärt, samt enligt BKP om upplåtelsen till Olof Jonsson på granntomten som Olof Jonsson bebygger efter att ha sprängt bort berg. Liksom grannarna Feif (förmögen bryggare med skotska anor, direktör i skeppskompaniet) och Mårtensson (salthandlare). Feifs hus kallas stenbod. Huset på den först förvärvade tomten (Ormen 5) drabbades av stor skada genom vattenflöden (BKP 1648).

Tomten sålunda friköpt 1648 (textdelen till Holms tomtbok). Olof Jonssons förvärv ej dokumenterat. OJ bygger här ett hus betydligt större än grannhuset som han just byggt. Sannolikt klart 1656 (årtal i kartuschen ovan portalen).

Mantalslängden 1652 upptar inte denna fastighet (obyggd eller under byggnation). Olof Jonsson redovisas i grannhuset som hökare med hustru samt två drängar och två pigorgrannarna Feif och Mårtensson samt tomtsedel 7 aug 1646 att Torstensson skulle tillmäta Hansson tomten.v (ett förhållandevis litet hushåll – han måste dock ha haft goda affärer för att kunna fortsätta bygga stenhus). Barn redovisas inte men större delen av de nio barnen (se nedan) bör vara födda vid denna tidpunkt.

Olof Jonsson betalar enligt huvudboken 1648 i kontribution 24 dlr och i skott lika mycket (t ex dubbelt mot hovslagaren Nils Jöransson vid Södermalmstorg och sålunda en avsevärd summa) och omnämns då handla med salt. I maj 1652 lämnar han i försträckning till kronan 1000 dlr (Feiff 800, Mårtensson 600). Salthandel uppenbarligen lönande och kräver lagringsutrymme och närhet till hamnen. Olof Jonsson kallas normalt i källorna handelsman.

Jonsson förvärvar ytterligare en tomt öster om denna (19) friköpt 1652 enligt textdelen till Holms tomtbok. Jonsson får vidare fribrev på en tomt på andra sidan gatan vid lastagien 1657 (friköptes dock först 1686).

Olof Jonsson var gift med Karin Olofsdotter Geting och fick med henne nio barn, sju döttrar och två söner. (Möjligen ytterligare ett barn som avlidit 1659, då han köper en gravplats i Maria kyrka – Katarina kyrka var inte färdigbyggd även om församlingsdelningen skett 1654). Yngste sonen är troligen född omkring 1656, alla barnen fanns troligen när stora huset byggdes.

Olof Jonsson avlider 1671. Bouppteckningen innefattar tre stenhus: det stora värderat till 18.000 dlr kpmt, det väster härom där svärsonen Olof Trummel (handelsman, senare ägare till jätteskepp tidigare tillhörigt amiralitetet) bodde till 13.000 dlr kpmt och det öster härom där dr Zippel bor till 8.000 dlr kpmt. 1671 fanns under O Jonssons hus en krog, Clas Bruns änka höll sin piga där (SSEÅ 1940)

M 1676: Olof Jonssons änka + 6 pers i hushållet. Uthyrt till Carl Gyllencreutz, till någon på sjötullen (7 pers) samt därutöver 8 personer. I det äldsta huset bor svärsonen Olof Trummel samt svärsonen Erik Eriksson Torselius (kämnr, medverkade vid häxprocesserna).

Huset såldes av Jonssons änka 1676 till handelsman S. Dysing. Uppbud ”vitt stenhus” (SSA fast reg). Beloppet för denna försäljning 18.000 dlr kpmt upptas i änkans bouppteckning.

Karin Olofsdotter Getings bouppteckning 1687 upptar förutom beloppet 18.000 dlr kpmt det äldsta stenhuset, sedermera något reparerat och förbättrat men med samma värde som 1671, 13.000, det tredje huset i Stadsgården intill glasbruket där svärsonen rådmann Erik Torshells (stavas överallt olika, 1671 Torselius) änka bor, 7.000, och tomten på andra sidan gatan 4.000.

Husets utformning

Tomtens storlek: 31 alnar 2 tum vid gatan (enl. Holms tomtbok) medan avståndet till berget varierar (ca 41 alnar), ca 74 fot enligt BNA1867:211 vilket är ngt längre.

Husets bredd ca 35 fot enligt samma ritning. Ej helt vinkelräta hörn.

Ett normalt murmästarhus vid denna tid hade ofta ett breddmått motsvarande hälften av längden vid gatan, 1:2

Äldre foton visar huset. Det har sju fönsteraxlar, är fyra våningar högt och har en ålderdomligt hög takresning. På en teckning av Erik Dahlberg från före 1654 är området väldigt otydligt redovisat. En Dahlbergteckning daterad 1664 redovisar huset med en gavelfronton, möjligen tre våningar högt – som murmästarhus brukar vara. Östra granntomten obyggt men snett bakom vid sydöstra gaveln är inritat ett stort hus.

Beskrivning Mantalslängden 1730: Tobakspinnaren Erik Risbergs hus äger nu segelmakaren vid amiralitetet Jacob Pettersson Degenaar – en bekant pirat – helt förutom 4:e våningen. Beskrivningen ger vid handen att stenhuset nu har fyra våningar vid gatan. I nedersta våningen en verkstad och en bod, de tre övre våningarna med sju rum på var botten – rött tegeltak. På gården stall.

Hushåll: Degenaar m fru och 5 barn, pigor, dräng. Degenaar håller kaffehus i nedersta vån. I 4: vån registreras ägaren Risberg med fru och piga.

1751 brandförsäkring 4 vån, fyra egna murar. Källare välvda: två större och två små samt en dito åt gården. En bjälkkällare under trappan. Nedersta våningen en bod och en stor segelsömmarverkstad. Andra våningen sju rum med en kammare innanför.

Tredje våningen sju rum. Den fjärde sju rum. Ett bjälktak och 20 panelade tak (varav 9 vävöverdragna). Taket täckt med tegel och järnplåtar. . Värderas till 39.500 dlr.

Senare brandförsäkringar uppger ungefär liknande förhållanden, men färre rum. Segelsömmarverkstaden uppges ligga till höger om porten och innanför ett långt torkrum med en liten spis. Till vänster om porten en mindre gatbod.

BNA 1795:83 visar huset i sektion men endast schematiskt. Planer för övre våningen o vinden redovisas. Kan ge indikationer för läget av hjärtmurar och skorstenslägen.

1800-talstavlor visar också ett hus snett bakom och endast en låg länga öster om huset. fyra vån, ingen frontespis men burspråk på östra gaveln – kan inte vara ursprungligt, sammanbyggt med Ormen 19 som sedan brann i Katarinabranden 1723.

Rikt dekorerad fasad på foton från tiden före 1911

OBS Fogelström SSEÅ 1989 s 99

Huset nr 6 ”som mer än andra faller i ögonen på grund av sin rika fasadutsmückning (Aftonbladet 1911) hade en sandstensportal med årtal 1656 och pryddes av en krukpotta som tillvaratogs av staden med tanke på den dag då kommunalmuseet skall bli en verklighet. Andra detaljer hämtades av Nordiska museet. Men fasadutsmückningen visade sig vara ”moderna och endast av gips” förmodligen tillkommen på 1870-talet då den italienska gipsgjutaren och positivuthyraren Anton Franchi ägde huset (då med adress Stadsgården 6)

Portalen förefaller vara äkta. Tillvaratagen och förvaras i stadsmuseets magasin. Inventariebeskrivning otillgänglig. Portalen har stora likheter med portalen på Hornsgatan 4.

Ormen 19 (senare Ormen 6)

Tomten friköpt 1652 (Holms tomtbok textdelen). Det i jämförelse med grannhuset mindre stenhuset har en oklar tillkomsthistoria. Fastighetsägare Olof Jonsson. Fanns 1671 då det omtalas i hans boupp-teckning och värderas till 8000 dlr kpmt. Bebos då av Doctor Zippel. (Möjligen släkting till bollmästaren Georg Zippel som var far till två systrar som brändes som häxor ? Det finns en Fredrik Zippel som var bollmästare och som begravdes av sin hustru i Maria kyrka 1682). I Jonssons hustrus boupp-teckning 1682 upptas huset till 7000 dlr kpmt. Det bebos då av dottern Elisabeth, som var änka efter Erik Torshell. Fastigheten senare förvärvad av inspektör Eld. I Mantalslängden 1730 omtalas att Elds tomt och stenhus är avbränd och står öde. (Katarinabranden 1723). Avbränd tomt säljs av Eld till handelsman Lefebure 1732 (UP 1732: 56,64,70) kan dock möjligen vara tomten på andra sidan gatan. 1746 förvärvas fastigheten (tills med 18) av greve Friedrich Gyllenborg. 1751 brandförsäkras ett tre våningar högt hus med fyra egna murar på fastigheten (1751:2261).

Tomten på norra sidan av Glasbruksgatan

Tomten på norra sidan av Glasbruksgatan som tidigare förfogats av Olof Jonsson och där en parmätarstuga redovisas på karta från 1716 var enligt Mantalslängden 1730 bebyggd med någon enkel byggnad där en krog för fattigt folk bedrevs. De boende mycket fattigt folk.

Kvarteret Glasbruket Större 21 (även kallat Tranbodarna eller Ormen Större 1)

Inget stenhus registrerat i Mantalslängden 1676. Tomten ägdes enligt Holms tomtbok 1674 av Jürgen Hans Möller. Eventuell bebyggelse bör ha skadats i Katarinabranden 1723. Mantalslängden 1730 (under Glasbruket större 21) redovisar gjutarålderman Jochum Rolofs hus, gjutarehuset kallat, posideras av honom själv – bebor hela huset. Ett två våningar högt stenhus, nedersta våningen två rum, övre fyra rum, en verkstad rött tegeltak.

Kvarteret Glasbruket Större 22 (även kallat Tranbodarna eller Ormen Större 2)

Inget stenhus registrerat i Mantalslängden 1676. Tomten ägdes enligt Holms tomtbok 1674 av Jacob Jonsson. Mantalslängden 1730 anger öde tomt.

Vad gäller de senare har jag inte gjort några större efterforskningar (utöver Mantalslängden 1730 och till delar fastighetsregistret) eftersom det bör vara yngre bebyggelserester.

BILAGA 9

KONSERVERINGSRAPPORT

STUDIO VÄSTSVENSK KONSERVERING
VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN, VÄSTARVET, GÖTEBORG

Tekniska och administrativa uppgifter

Västarvet dnr: VA 2017-00453
Västarvet pnr: 13123

Länsstyrelsens dnr: 43111-26655-2016

Län: Stockholm
Kommun: Stockholm
Landskap: Uppland
Socken: Stockholm
Fastighet: Kv. Ormen
RAÄ nr: 103:1

Datum för rapport: 2018 07 25
Författare: Inger Nyström Godfrey

Allt material i denna rapport, såväl text som bild, publiceras under CC BY-ND licens.

Västarvet
Studio Västsvensk Konservering
Gamlestadsvägen 2-4 Hus B2
415 02 Göteborg
Telefon 010-441 43 44
www.vastarvet.se, www.svk.com

Konserveringsrapport

Inledning

Arkeologiska undersökningar av området kring Slussen i Stockholm har utförts inför uppförande av ett nytt slussområde. Det arkeologiska arbetet liksom konserveringen av fynden har utförts i etapper. Den här rapporten avser fynd från den del som kallas kvarteret Ormen, med dateringar till perioden 1650-1911.

De arkeologiska undersökningarna vid kvarteret Ormen utfördes år 2017 och 16 fynd lämnades på hösten in till Studio Västsvensk Konservering (SVK) för konservering, se bilaga 2 – Teknisk konserveringstabell. Konserveringsarbetet pågick under år 2017 och 2018. Konserveringsdokumentationen består av två delar; en rapport som är mer översiktlig och en tabell där varje åtgärd redovisas fynd för fynd.

Syfte, metod och frågeställningar

Konservering syftar generellt till att föremålen skall kunna förstås, studeras, hanteras och bevaras på bästa sätt.

Den initiala delen av konserveringsprocessen, innebär framtagning av fynden för att bättre förstå dessa, och är i princip en fortsättning av den arkeologiska undersökningen om än i laboratoriemiljö och under mikroskop. Den andra delen innebär olika åtgärder för att fynden ska kunna bevaras så länge och så bra som möjligt.

Rengöring och frampreparering av fynd gör att dess former och originalytor framträder. Ibland finns den faktiska originalytan bevarad, ibland är den omvandlad och finns kvar som ett korrosionsskikt, som kan tas fram. Vid andra tillfällen är ytorna helt eller delvis borta och då eftersträvas att komma så nära dessa som möjligt.

Att ta fram fyndens dolda ytor betyder inte bara att man kan se och mäta fynden mer korrekt utan också att man får bättre möjlighet att se eventuella spår av tillverkning, slitage, lagningar och medveten åverkan. Föremålen kan också visa sig bestå av mer än ett materialslag, metallfynd kan ha inläggningar och ytbeläggningar av annat slag och fragment av textil och läder kan finnas gömt mellan t.ex. beslagsplattor.

Tillstånd/kondition

Föremålen var torra när de kom till SVK.

Metall, generellt

De salter som finns i miljön som omger fynden tränger under århundradenas lopp in i föremålen. För metallföremål är salterna först och främst skadliga eftersom de påskyndar och ökar korrosionsprocessen. Framförallt anses klorider bidra till snabb fortsatt korrosion och nedbrytning.

Skadliga klorider förekommer som lösliga och svårlösliga joner. Lösliga klorider lakas ur under de första 2 veckor av processen; först därefter diffunderar även de mer svårlösliga kloriderna som är bundna till korrosionsytan eller inneslutna i den (Drew et al. 2004 s247ff; Rinuy & Schweizer 1982 s45).

Järn

Järnföremålen, ett par bergskilar, hade ställvis hårda, cementartade och tjocka korrosionskrustor med stor inblandning av sand, grus och delvis också tegel-/lerfragment. Krustorna hade delvis lyfts från metallkärnan. I övrigt var de groppkorroderade.

Kopparlegering och silver

Kopparmynten var fysiskt sett stabila med metallisk kärna men med korroderade ytor. Flertalet täcktes av hårda krustor bestående av korrosion, sand och grus, som dolde präglingen. Under denna krusta var präglingen mer eller mindre sliten, bortkorroderad och eroderad. Krustan var stundtals cementartad. Några av mynten uppvisade också en vaxartad yta eller ”vårtor” under vilka det fanns gropar.

Bild 1 & 2. F4000:100:6, ett kopparmynt från 1765, före konservering.

Bild 3 & 4. F4246:4090:1, en kopparpollett, före konservering

Ett genomkorroderat mynt i tre delar, 4271:3839:2, är troligen ett silvermynt även om man bara kunde se grön kopparkorrosion.

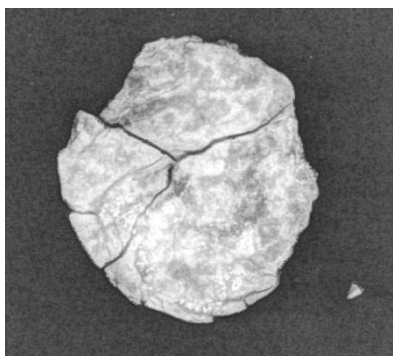

Bild 5. F4271:3839:2, ett silvermynt i tre delar. Röntgenfoto före konservering.

Övriga fynd av koppar eller kopparlegering är fysiskt stabila, men med liknande hårda och grusbemängda korrosionskrustor som mynten uppvisade. De båda tappkranarna hade rester av textil tätning. På tappkranen 4272:3886:1 fanns stora delar kvar medan den andra, F 4150:2706:1, endast hade spår av tätning kvar. Textilen var missfärgad av kopparkorrosion och naturligtvis också nedbruten och inte intakt.

Bild 6. F4272:3886:1, en tappkran i kopparlegering med textila rester av tätning. Före konservering.

En sked av kopparlegering var försilvrad med silverfolie. Initialt var skeden beskriven som en silversked, men detta visade sig felaktigt. Under sand, grus och kopparkorrosion syntes en silverfolie med spår av slitage. Folien var sliten och täckte inte längre hela ytan, framför allt var den bortsliten på baksidan. Den var också sprucken (hål och revor), dels av användning, dels av korrosion som sprängt sönder ytan, samt satt inte helt fast.

Bild 7. F4272.3885, en försilvrad mässingssked, före konservering.

Glas

Ett föremål av klart fönsterglas med rester av bemålning på ena sidan fanns bland fynden. Fyndet var i tre delar, vilka hade passning. Glaset var nedbrutet. Det skiktade sig och uppvisade därmed irridisering. Färgskiktet satt väldigt dåligt och riskerade att försvinna.

Konserveringsåtgärder

Konserveringsåtgärder utfördes med utgångspunkt i internationell forskning och praxis gällande utrustning, kemikalier och material som anpassats för konserveringsområdets behov.

Metall, generellt

Samtliga föremål röntgades, dels för att identifiera och dokumentera fynden före konserveringen påbörjades, dels för att bättre kunna bedöma nedbrytningsgraden på dem. Röntgenanalysen utfördes med digital industriell röntgen (CR).¹ Röntgenfotografierna numreras och respektive fyndnummer och exponeringsdata är inlagda på bilden.

Alla metallföremålen undersöktes därefter under arbetsmikroskopet. Röntgenbilden och den okulära besiktningen utgjorde grunden för beslut om hur fynden skulle behandlas.

¹ Strålkälla; Sitex CPseries, typ CP160D. Scanner: Carestream Industrax HPX-1. Bildplatta: Carestream Industrax Flex XL Blue Digital Imaging Plate 5537.

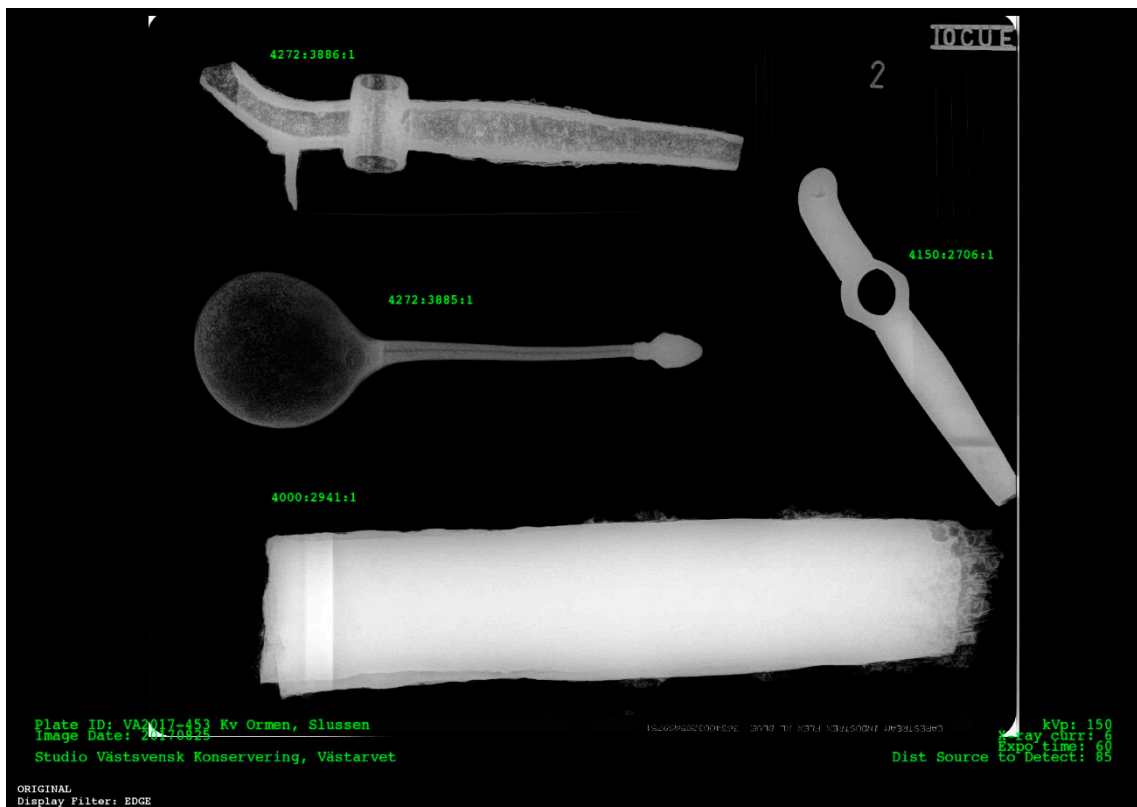

Bild 8 & 9. Två röntgenfoton av fynden före konservering.

Järn

Framprepareringen av de två bergskilarna av järn skedde framförallt mekaniskt med hjälp av skalpell, pensel, roterande borst- och sliptrissor samt mikrobälster. Som blästermedel användes aluminiumoxid och glaspärlor (50 resp 200 µm), såväl tryck som mängd blästermedel varierades efter behov².

För att bromsa fortsatt korrosion avlägsnades de skadliga och vattenlösliga salterna som trängt in i föremålet under årens lopp genom urlakning. Urlakningen skedde i alkaliska bad med natriumhydroxidlösning³ (NaOH) under en period av 32 veckor. Den basiska miljön, med ett pH på ca 12,5 gör att föremålen inte korroderar under själva urlakningen. Processens fortgång övervakades med hjälp av regelbundna kvantitativa mätningar. Halten klorider i urlakningslösningen mättes⁴ och urlakningsbaden byttes efter behov. Urlakningen avslutas då halten klorider stabiliserats på en nivå under 5 ppm (5 mg/l).

Efter kloridurlakningen sköljdes föremålen i upprepade bad med avjoniserat vatten, för att avlägsna rester av natriumhydroxid. Därefter dehydrerades de i etanol under ca 1 vecka. Ytterligare torkning skedde i varmluftsugn vid 50°C under ca 1 vecka.

Föremål med en bevarad metallisk järnkärna och som därmed (lättare) kan fortsätta att korrodera korrosionsskyddades med en korrosionsinhibitor⁵, vilken penslades på. För att skydda föremålen vid hantering och mot svängningar i luftfuktigheten i miljön, applicerades en ytbehandling i form av mikrokristallint vax. Ytbehandlingen skedde i vaxbad och under vakuum.

De två bergskilarna behövde inte limmas.

Bild 10. Bergskilar efter konservering

² tryck 2-6 bar, blästermedelsflöde 2-5 på skala av 10).

³ Lösningens koncentration var 0,1 M

⁴ Klorider mättes med Sherwood MK11 Chloride analyser 9265

⁵ Dinitrolpasta: en mjuk pasta som penslas på metallen, Produktnamn: Tuff-Kote Dinol (återförsäljare Dacar AB)

Kopparlegering och silver

Fynden undersöktes under mikroskop och rensades från korrosion och krustor med en kombination av mekaniska och kemiska metoder. Mekanisk rengöring utfördes med handverktyg och roterande trissor och den kemiska rensningen framför allt med olika komplexbildare. En komplexbildare har förmågan att binda till metalljonerna i korrosionen och bryter därmed upp korrosionen så att den lättare kan lösas.

Följande komplexbildare har använts för att avlägsna kopparkorrosion på fynden: Etylendiamintetraättiksyra (dinatriumsalt⁶) och triammoniumcitrat⁷. Behandlingen med komplexbildare utfördes i bad med en 3-5 % koncentration. Föremålen sköljdes därefter i avjoniserat vatten för att avlägsna rester av komplexbildare.

På några av kopparmynten med cementartad korrosion droppades punktvis 3M saltsyra för att lösa kalkhaltigt material. Mynten sköljdes sedan noggrant.

För att undersöka om det fanns risk för bronssjuka placerades alla fynd av koppar eller kopparlegering i fuktkammare under 14 dagar. Fuktkammartestet gav positivt resultat för en av tappkranarna, F4150:2706.

Bild 11. F4150:2706:1, en tappkran som uppvisar aktiv korrosion.

Föremålet därför behandlades med benzotriazol (BTA) som binder sig till bronsytan genom att bilda en inert, stabil polymerfilm. Filmen skyddar mot såväl katod- som anodreaktioner så att angrepp av bronssjuka förhindras. Observera att BTA är ett cancerogent ämne och hantera därför föremålen med handskar. BTA-filmen förseglades med en skyddande yta av Paraloid B72⁸ och mikrokristallint vax.

Fynden torkades i etanol och ytskyddades med Paraloid B72⁹ och mikrokristallint vax¹⁰.

⁶ Na₂EDTA: etyldiamintetraättiksyra-dinatriumsalt har ett pH på ca 5.

⁷ Triammoniumcitrat: komplexbildare med neutralt pH.

⁸ Paraloid B72: ett akrylatharts som löser sig i t.ex. etanol, aceton och toluen. Består av etylmetaakrylat:metylakrylat, 70:30 (tillverkare/försäljare Rohm & Haas).

⁹ Paraloid B72: ett akrylatharts som löser sig i t.ex. etanol, aceton och toluen. Består av etylmetaakrylat:metylakrylat, 70:30 (tillverkare/försäljare Rohm & Haas).

¹⁰ Carbona nr 3971

Bild 12 & 13. F4000:100:6, ett kopparmynt från 1765, efter konservering.

Bild 14 & 15. F4246:4090:1, en kopparpollett, efter konservering

Silvermyntet rensades försiktigt mekaniskt och med viss hjälp av komplexbildare¹¹ för att avlägsna lite av den kopparkorrosion som täcker ytan. Delarna limmades med cyanoakrylat

Glas

Ytan var skör och både glas och färgskikt spjälkar. Ytorna stabiliserades därför med ca 5% Paraloid B72 löst i toluen. Lösningen droppades på och bitarna förvarades i toluenbemängd luft för att impregneringsmedlet skulle flyta in i mellanskikten och även lägga sig jämnt på ytan. Trots detta var det svårt att fylla mellanrummen mellan skikten vilket gör att irridisering kvarstår. Egentligen är glaset ett klarglas. Delarna limmades med Paraloid B44 löst i aceton. (Bild 16).

¹¹ Triammoniumcitrat: komplexbildare med neutralt pH. Lösningens koncentration var 3%.

Förpackning och stödåtgärder

Konserverade föremål förpackades i syrafritt material med skumplast¹² som stöd. Förpackningen är avsett för transport och magasinering.

Särskilda iakttagelser

Försök till identifikation av mynten har gjorts se bilaga 1

4180:2707:1

Fönsterglas med bemålning. Nu ligger bemålningen framförallt längs några kanter, men det finns spår även på andra ställen, vilket gör det möjligt att hela stycket kan ha varit bemålat. Det som syns av bemålningen består av en ljusbrun täckande yta med svart linjedekor ovanpå. Färgskiktet sitter dåligt, det nästan flyter ovanpå glaset. Färgskiktet har troligtvis målats på glaset med en linoljebaserad färg, dvs. det är inte en glasmålning där metalloxider bränts in i glaset.

Två originalkanter finns bevarade, som ger bredden på ca 70 mm. Tjockleken på glaset är ca 1 mm, men längden är okänd.

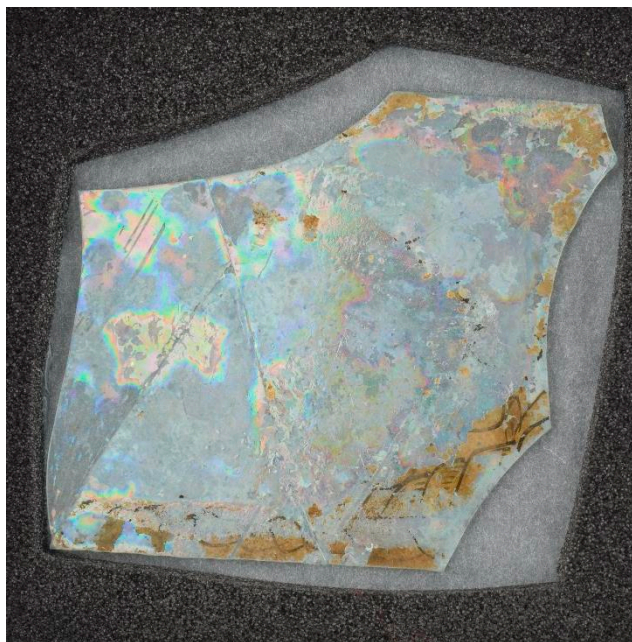

Bild 16. Bemålat fönsterglas, F4180:2707:1 efter konservering.

¹² Som stödmaterial används en svart Plaztizote- och/eller en vit Neopolenprodukt. Båda är åldersbeständiga polyetenplaster.

4272:3885:1

Försilvrad sked av kopparlegering. Skeden är tillverkad av mässing, vars yta ruggats upp och belagts med en silverfolie (argent haché 1700-tal). Skeden är stämplad och stämpeln föreställer tre skedar inom en cirkel.

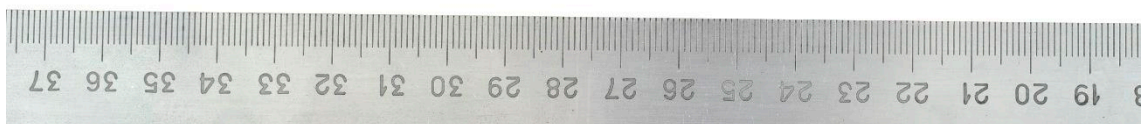
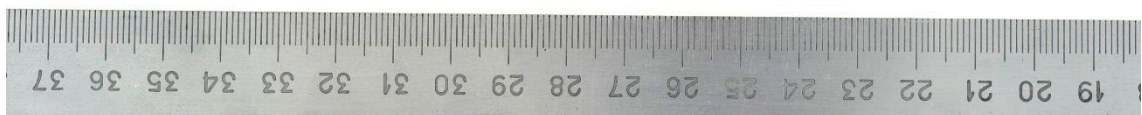

Bild 17 & 18. Fynd 4272:3885:1, en försilvrad mässingssked, efter konservering.

Tappkranar:
4272:3886:1 och 4150:2706:1

Båda tappkranarna har rester av textil tätning, som har virats runt den del av tappkranen som går in i tunnan. Textilen består både av vävd textil i remsor och tråd/lina. Nu är textilen missfärgas av kopparkorrosion, men har ursprungligen varit ljus.

Bild 19 & 20. Tappkranarna efter konservering. Överst F 4272:3886:1 och nederst F4150:2706:1.

Råd och anvisningar om förvaring och hantering

Förvaring generell

Konservering bromsar den naturliga nedbrytningen men kan aldrig avstanna den helt. Var därför noga med att kontrollera föremålets kondition med jämna mellanrum och kontakta en konservator för konsultation eller konservering om föremålen ändrar utseende eller behöver vård.

Hantering av arkeologiska föremål bör alltid ske med handskar för att undvika att skadlig handsvett och smuts hamnar på föremålen, vilket påskyndar nedbrytningen. Handskar fungerar även som skydd mot eventuella hälsoskadliga kemikalier i eller på föremålen. Var försiktig så att inte bomullshandskar fastnar i utstickande delar.

Referenslitteratur avseende råd och anvisningar är bl.a. *Tidens tand. Förebyggande konservering* och *Vårda väl* informationsblad från riksantikvarieämbetet.

Järn

Metallföremål förvaras i en så torr miljö som möjligt. Arkeologiskt järn förvaras så torrt som möjligt, helst vid en relativ luftfuktighet under 20 % och en konstant temperatur på cirka 18°C.

Om det inte finns något metalliskt järn kvar som kan korrodera i föremålen är den relativa luftfuktigheten inte lika kritisk.

Koppar

Kopparlegeringar är i regel något stabilare än järnföremål. Förvaring vid en relativ luftfuktighet runt 20 % som inte fluktuerar över dygnet rekommenderas.

Silver

Silvermyntet är legerat med koppar vilket gör att förvaringen bör anpassas efter legeringsämnet, varför en förvaring vid en relativ luftfuktighet runt 20 % som inte fluktuerar över dygnet rekommenderas. Silver är känsligt för luftföroreningar (svavel), därför bör miljön vara fri från detta. Luften i magasinet bör filtreras och vissa material i myntens närhet bör undvikas, såsom t.ex. läder, ull etc.

Glas

Glasföremål förvaras vid en temperatur av 18-20 °C och vid en luftfuktighet som ej överstiger 50 %.

Referenser

Drew, M.J., Viviés de, P., González, N.G., Mardikian, P. 2004. A study of the analysis and removal of chloride in iron samples from the Hunley. I *Metal 2004: Proceedings of the international conference on metals Conservation*. Canberra Australia, 2004.

Glück, H., Hyllengren, J. L., 1980 *Årtalsförteckning över svenska mynt. Gustav Vasa – Carl XVI Gustaf 1521 – 1980*. Stockholm 1980

Newton, R. & Davison, S. 1989. *Conservation of glass*. Butterworth & Co.

Rinuy, A., Schweizer, F. Application of the Alkaline Sulphite Treatment to Archaeological Iron: A Comparative Study of Different Desalination Methods. 1982. I *Conservation of Iron*. No53, National maritime Museum, Greenwich, London, 1982.

Selwyn, L. 2004:2. Overview of archaeological iron: the corrosion problem, key factors affecting treatment, and gaps in current knowledge. I *Metal 2004: Proceedings of the international conference on metals Conservation*. Canberra Australia, 2004.

Tidens tand. Förebyggande konservering. 1999. M. Fjaestad (red.). Riksantikvarieämbetet. www.raa.se/publicerat/9172091355.pdf

Vårda väl. Informationsblad. Riksantikvarieämbetet.
<https://www.raa.se/hitta-information/publikationer/varda-val-blad/>

Länk om glasmålning
<http://www.norfolkstainedglass.co.uk>

Dokumentation

Genomförda konserveringsåtgärder redovisas skriftligen i rapportform. Rapport skickas/överlämnas digitalt till kund (grävande arkeologisk institution och/eller mottagande museum) samt till Länsstyrelsen. Fotodokumentation i JPG skickas/överlämnas digitalt till kund. SVK arkiverar rapport och foton. Fysisk (utskriven) rapport överlämnas vid behov.

Om röntgenfoton tagits bifogas dessa dokumentationen, antingen som TIF-screen captures (då med annotation och filtrering), TIF-raw (då endast utan annotation och filter) eller som DICOM-filer. I det senare fallet behöver kunden ladda ner ett specialprogram (INDUSTREX LITE) för att kunna använda bilderna. Programmet kan fås via SVK.

Bilaga 1. Dokumentation av mynt

Id	Material	Vikt (g) enl. dok	Faktisk vikt (g)	Valör	Årtal	Regentperiod	Anteckningar
4000:100:6	Koppar			2 öre sm	1765	Adolf Fredrik	
4000:2937:1	Silver?			?	?	?	Genomkorroderad och täckt av grön kopparkorrosion. Även efter rensning svår att identifiera.
4155:1978:1	Koppar			2 öre		C IX (Christian IX, 1818-1906 ??)	Obs! inte svenskt, ett danskt/norskt ö i öre
4175:2516:1	Koppar			1 öre km	1719 ?	Ulrika Eleonora	
4185:3202:1	koppar			¼ shilling	1827	Karl IV Johan	
4189:2757:1	Koppar			1/6 öre sm ?	16??	Karl XI??	Svårtydd prägling
4199:2938:1	Koppar			1 öre sm	1746	Fredrik I	
4223:3390:1	Koppar			½ öre sm	1674	Karl XI	
4246:4090:1	Koppar			polett			Svåräst text. Tolkning ena sidan: REX LUDXVI D O/U?? ET NAV Tolkning andra sidan: NONSIEI ??????? Ludvig XVI av Frankrike ?? (1754-1793)
4271:3839:2	Koppar			1 öre km	1728	Fredrik I	

Referenslitteratur: Glück, H., Hyllegren, J. L., (1980)

Teknisk rapport

Material & fynddata		Skadebild										Glas, Keramik, Sten										Kommentar									
Fyndid Sakord	Förändrat sakord	Metaller					Korrosionsyp					Genomkorraderad					Eropkorraderad					Skor	Skitrad, flagar	Poröst, pulverigt	Fyndid	Späckor	Kraacklyner	Irridscens (glas/glaslyser)	Opak	Ford, sten, ler, sand etc.	Kok(i), Ben (B), Textil(T)
		Materialtyp (Au, Ag, Cu, Pb, Sn, Al, Fe etc.)	Korrosionsyp (1=grön, 2=ulstgrön, 3=rod, 4=brun, 5=svart, 6=vit, 7=orange, 8=grå)	Genomkorraderad	Eropkorraderad	Korrosionsprodukt	Korrosionskustor	Cementliknande kustor	Slett ytskikt (patina)	Ingen tydlig oirghalyta	Deformation	Gjödpatina	Skitrad, flagar	Späckor	Ford, ler, sand, grus, etc.	Kok(i), Ben (B), Textil (T)	Materialtyp (Glas, Keramik, Sten, Bärsten etc.)	Eroderad yta	Gropkorraderad	Skor	Skitrad, flagar										
4000-100.6	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat på stora delar av mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling bevarad om än siltten.		
4000-2937-1	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat på stora delar av mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling bevarad om än mkt siltten.		
4000-2941-1	Bergskil	Fe	4,7																										Två bergskilar med hårda kustor av korrosion o grus. Originalytan bara intakt på några ställen. I övrigt groppig.		
4150-2706-1	Tappkran	Cu-leg, textil	1,2,4																										Tunt grönt korrosionsskikt ovan den bruna oxiden. Sällvis finns korrosionskustor/våror på en annars slät yta. Tjockt lager av packad jord mm. Resten av textila fibrer på ett litet område där tappan har gått in i tunnan. Tröglan för tätning.		
4155-1978-1	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Helt slät yta men med stora svaga korrosionskustor på båda sidor som stora våror. Under kustorna är det hållgheter.		
4175-2516-1	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat på stora delar av mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling bevarad om än siltten.		
4180-2707-1	Målat glas																												Förstglas (3 bitar) med benväring på ena sidan. Tjockt, ca 1 mm, brett ca 70 mm. Två originalfibrer finns bevarade. Långt bänd. Nu ligger benväringens framkant långt närmare, men det finns spår även på andra ställen, vilket gör det möjligt att hela spelet varit bemandat. Det som syns av bemandning består av en ljusbrun täckande yta med svart linjeband överpå. Färgskiktet sitter dåligt, nästan flyter ovanpå. Tröglig är att plugglöset är maktat med inlojflering. att det inte är en glasmasa inlagd med metalloxider som bränts in i ytan.		
4185-3202-1	Mynt	Cu	1,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat och täcker i stort sett hela mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling bevarad om än siltten.		
4189-2757-1	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat på stora delar av mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling siltten. Bit av kant saknas.		
4199-2938-1	Mynt	Cu	1,3,4																										Relativt slät yta med ett tunt skikt av gröna korrosionsprodukter ovanpå kopparoxid. Få kustor och inte mkt grus.		
4211-1027-1	Fingerborg	Cu	1,4																										Välbevarad, med tunt skikt av grön korrosion och enska kustor.		
4223-3360-1	Mynt	Cu	1,2,3,4																										Sand och grus sitter hårt fastkorraderat på stora delar av mynnet. Detta och korrosionskustor döbler prägling. Prägling bevarad om än siltten. En växig himna ligger sällvis ovanpå den rödbruna oxiden. På ena sidan är 1/3 mer korroderat och präglingen här i stort sett borta.		
4246-4090-1	Polett/mark/jettong	Cu	1,3,4																										Relativt slät yta med ett tunt skikt av gröna korrosionsprodukter ovanpå kopparoxid. Inte mkt grus.		
4271-3839-2	Mynt	Ag	1,2,4																										Mynt i 3 delar + 1 litet fragment. Mkt skor. Tröglan ett silvermynt trots att det bara syns grön kopparkorrosion.		
4272-3865-1	Sked	Cu, Ag	1,2,3,4																										Förslivad sked av kopparlegering (Argent haele 1700-tal). Sand o grus sitter fast i ett tunt skikt av grön och brun kopparkorrosion. Under detta syns en silverfärgad med spår av slitage. Kollen är siltten och täcker inte lägre hela ytan. Den är också sprucken (hål och reor), dels av användning dels av korrosion som sprängt sönder ytan, samt sitter inte helt fast. Stämpelet tre skedar inom en cirkel.		
4272-3866-1	Tappkran	Cu-leg, textil	1,2,3,4																										Konig och mkt ojämn grön korrosion som sitter på ytan med grus o kol. Textila fibrer syns på flera ställen på tappan som sutt i tunnan. Tätning. Tjockt oxidskikt under den gröna korrosionen. Mynningen på kranen är skadad och en del av kanten saknas.		

